

LEUK GEDAAN, WAAR GING HET OVER?

Wilhelmina haalt zijn effectjes uit de muziek

Bijna dertig muzikanten verzamelen zich in een donker halletje van een oud schoolgebouw. Het is de thuisbasis van de muziekvereniging Koningin Wilhelmina uit het Groningse Delfzijl. Je zou niet verwachten dat een top-slagwerkensemble zometeen begint met zijn wekelijkse repetitie. Ze zijn nieuwsgierig naar wat ik kom doen. Misschien kun je even aan de leden uitleggen wat General Effect is, is de vraag. Zit ik hier wel goed?

DOOR MATTHIJS VAN HOUTEN, OP VERZOEK VAN KUNSTFACTOR

Koningin Wilhelmina is meervoudig Nederlands kampioen podiumwedstrijden voor slagwerkensembles. Op het laatstgehouden concours in Winterswijk behaalde men een tweede plaats, vlak achter de Elspeetse Fanfare. Het niveau is echt heel hoog, legt dirigent Theo van Kruistum uit. Het is eigenlijk semiprofessioneel waar wij mee bezig zijn. Hij staat al jaren voor Wilhelmina, maar diende ook 22 jaar in de Johan Willem Friso Kapel. De muzikant in hart in nieren geeft nu les op de muziekschool in Delfzijl, bij een aantal andere muziekverenigingen en is jurylid en examinerator voor muziekdiploma's.

EFFECT?

Het begrip General Effect is in de showbandwereld ingeburgerd, maar hier gebruikt men het begrip zelden. Tenminste, de leden keken enigszins verbaasd tijdens mijn korte uitleg daarover. Gelukkig weet Theo van Kruistum wel, waar hij het over heeft. Uit het gesprek met hem blijkt, dat een slagwerkensemble heel anders omgaat met effect. De muziek kan men visueel niet uitbeelden, zoals een showband dat kan. Heen en weer rennen tijdens een podiumconcours, dat hoort niet. Het is dus de kunst om door middel van muziek heel andere effecten te bereiken.

Balans, zegt Theo van Kruistum als ik hem vraag naar wat hij het meest belangrijke effect in een muziekstuk vindt. Al weet ik eigenlijk niet of dat er wel onder valt. Mensen in de zaal

moeten gelijk weten waar de melodie zit en de effectjes moeten daar tussenuit schieten. Als je bijvoorbeeld een drukke compositie hebt en er zit een leuk stukje in de percussie, dan moet je soms met de rest van het ensemble wat zachter spelen. Door een goede balans laat je kleine - maar belangrijke - stukjes niet ondersneeuwen. Balans kun je ook krijgen met een goede opbouw van het programma, gaat hij verder. We moeten bij een podiumconcours een programma brengen met een maximale tijdsduur van een half uur. Daarvan moet minstens tien minuten bestaan uit een verplicht werk dat men uit een repertoriumlijst kan kiezen. In het vrije deel mag je spelen wat je wilt en ben je vrij om andere instrumenten toe te voegen. Bij Wilhelmina werkt men met een muziekcommissie, maar ze hebben niet helemaal de vrije hand. Ze hebben vaak hele leuke en soms ook minder leuke ideeën, maar we hebben de afspraak dat ik het laatste woord heb. Ik kan het beste beoordelen of de accenten goed liggen, of het stuk ons sowieso wel goed ligt en of de moeilijkheidsgraad wel goed ligt. Het gaat wel altijd in goed overleg hoor, tot op een bepaalde hoogte.

Ik probeer wel vanuit een concept te werken en dat is bij mij vaak een goede balans van een aantal van elkaar losstaande nummers. Je ziet nu steeds meer dat men vanuit een thema werkt, maar een mix van drie aparte nummers kan net zo mooi zijn. Althans, dat is mijn persoonlijke mening. Het programma van een half uur probeer ik verder zo goed mogelijk te vullen. Naast het verplichte deel, wat vaak heel 'druk' en moeilijk is, wil ik ook een soort rust-

punt inbouwen. Mensen moeten even achterover kunnen zitten, het liefst met hun ogen dicht, zodat ze kunnen genieten van de muziek. Daarna moeten ze weer voorover willen gaan zitten omdat er op het podium van alles gebeurt in een moeilijker en drukker stuk. Daarin probeer ik ook een soort balans te vinden.

DOEN EN LATEN WAT JE WILT

Het verplichte deel kun je kiezen uit een lijst met composities die door een speciale toetsingscommissie zijn uitgezocht. Je kunt ook een stuk speciaal laten schrijven en laten toetsen door die commissie, zodat het als verplicht werk telt. Het blijkt voor een relatief kleine

vereniging als Wilhelmina gewoon te duur om elk jaar een compleet programma van een half uur te laten schrijven. Toch probeert men in het vrije deel wel zo vernieuwend en uniek mogelijk te zijn. Zo werd tijdens het laatste NKW in Winterswijk gebruik gemaakt van een saxofoon en zangeres en is Theo van Kruistum nu zelf bezig met de compositie van een nieuw stuk voor het volgende concours.

Je wilt graag een ander klankidoom benaderen, legt Van Kruistum uit. Je kunt veel verschillende geluiden uit ons instrumentarium halen, maar in de loop van jaren heeft iedereen wel eens een marimba- of vibrafoonsolo gehoord. Om vernieuwend te zijn ga je naar andere klanken op zoek. Iedereen heeft natuurlijk al wel eens iets gedaan met saxofoon, zang of strijkers. Ik wil het dan weer in een andere samenstelling bij elkaar krijgen om zo weer een ander geluid te krijgen. Je moet daarbij zorgen dat de identiteit van je slagwerkgroep niet verloren gaat. Zij moeten wel de belangrijkste groep op het podium blijven, anders hoort de jury punten in mindering te brengen. Door het relatief kleine aanbod van verplichte werken in het repertorium zijn veel daarvan al vaker te horen geweest op de verschillende concoursen. Juist daar kun je onderscheid maken, vindt ook Theo van Kruistum. De interpretatie van een stuk gaat bij mij altijd van binnenuit, eigenlijk vanzelf. Je kijkt thuis een stuk door en zoekt de belangrijke delen eruit. Je streept aan welk stuk er duidelijk uit moet komen en welke effecten je wilt bereiken. Ik laat me daarbij niet leiden door opnames van eerdere uitvoeringen en probeer er blanco tegenover te staan. Bij de melodie moet je een verhaal vertellen en dit doe je niet door de noten te spelen, maar door de frasering en muzikaliteit. Het ritme en tempo zou je wel kunnen aanpassen als je vindt dat het op een andere manier net iets mooier is. Het is voor mij heel belangrijk en ik denk dat het ook een sterk punt is van mijn verenigingen.

In de uitvoering van de muziek probeer ik samen met de leden veel emotie toe te voegen. Als je dat niet lukt, kun je op dit niveau er beter mee ophouden. Ik heb meegemaakt dat leden met tranen in de ogen op het podium staan en dat men na afloop van het optreden tranen met tuiten stond te huilen. Die emotie moet je laten voelen.

Ik vind spanning ook heel belangrijk. Bij onze optredens tijdens concoursen is het van het begin tot het eind één grote spanningsboog. Iedereen moet er vanaf het begin goed met de kop bij zijn, anders komt die spanning niet. Soms vergeet ik haast wel eens te dirigeren als iets heel mooi wordt gespeeld. Als iets niet

goed gaat, laat ik dat ook wel eens teveel merken en dan moet je uitkijken dat je de leden daar niet in mee trekt.

Die beleving is toch wel heel belangrijk. Zo wil men door uitstraling ook het publiek en de jury bereiken. Het maakt wel uit hoe je achter je instrument staat. Als je zelfverzekerd, niet arrogant, het podium op komt lopen, heb je de eerste slag al geslagen. Hoogtepunten moet je uitstralen en dat begint al met mijn houding. Ik kan niet van mijn leden verlangen dat ze naar een hoogtepunt gaan, terwijl ik er bij sta alsof het mijn tijd wel zal duren.

We hebben een werk, waarin de marimba alleen kwartnoten heeft. Je moet dan een andere positie innemen en statig in een mooie doorgaande beweging spelen, want daarmee heb je een showeffect. Laat ook zien waar een tik op een triangel weg komt en als je op een tamboeerijn speelt, doe dat dan hoog in de lucht. Het moet niet ten koste gaan van de muzikaliteit, maar mensen willen zien waar geluiden wegkomen. Dus verstopt dat niet!

MUZIEK IS NOOIT MAKKELIJK

Muziek is altijd moeilijk, want als je een makkelijk nummer niet perfect uitvoert, dan valt het op. Bij moeilijkere stukken kijk je er minder snel doorheen. Je moet die makkelijke stukken zo perfect mogelijk spelen en zorgen dat je jezelf met de effecten, zoals bijvoorbeeld met die kwartnoten van de marimba, onderscheidt van de rest. Je moet uitersten zoeken, ook in de dynamiek. Hard spelen is niet moeilijk, maar het is de kunst om heel zacht en doorzichtig te spelen. Gelukkig komt dat bij ons neer op ervaring, want we werken al heel lang samen. Ze reageren heel goed op mijn dirigeerbewegingen.

Om aan de top te komen en er te blijven moet artistieke hoog in het vaandel staan. Je moet volgens Theo van Kruistum de grens zoeken

van het haalbare en daar soms ook overheen gaan, waardoor je wel eens op je bek kunt gaan. Zorg voor een balans van een moeilijk verplicht deel met een rustig tussenstuk en een vermakend vrij deel. Je kunt je onderscheiden van andere verenigingen door gebruik te maken van de effecten. Hou in je achterhoofd dat muziek nooit makkelijk is. Is dat wel zo, dan moet je het dus moeilijker maken. Het blijkt een aparte wereld te zijn, waar de slagwerkensembles zich in bevinden. Op de vraag of het goed zou zijn, om een Effect-jurylid toe te voegen bij concoursen, schiet Van Kruistum in de stress. Muziek moet de hoofdmoot blijven. In de showwereld weegt het visuele (bijna) op tegen de muziek, maar bij ons moet er niet teveel poespas omheen. Het is heel mooi om van alles toe te voegen - we doen er zelf ook aan mee - maar muziek moet het uitgangspunt blijven. We zijn immers een podiumorkest en het moet geen entertainment-concours worden. <<

De slagwerkensembles hebben geen grote bekendheid. Dat is doodzonde, zegt Theo van Kruistum. Wij zijn echt niet minder dan een K&G Leiden of een Advendo Sneek, maar zij kunnen zich profileren omdat er nog zoveel belangstelling is voor taptoes. Er gaat veel meer geld in om en wij verzorgen alleen maar wat concerten en verder weinig optredens. We voelen ons ondergewaardeerd en dan blijkt hoe slecht organisatoren met ons omgaan. Zelden zitten we in een mooie schouwburg, meestal ergens in een zaaltje achteraf. We moeten zo snel mogelijk op en af en dat zie ik nooit gebeuren bij harmonie- of fanfareconcoursen. Ik hoop dat we toch wat meer bekendheid en waardering kunnen krijgen. Dat is ook voor de spelende leden veel leuker!

